

Poštarina plaćena u gotovom.

HANOAR

LIST ŽIDOVSKÉ OMLADINE JUGOSLAVIJE

BR. 10. i 11.

GOD. I.

HANOAR

JE SLOBODNI POLUMJESEČNIK ŽIDOVSKJE OMLADINE
JUGOSLAVIJE. SVI ČLANCI IZRIČU LIČNO MIŠLJENJE
PIŠČEVO.

Vlasnik i izdavač Savez Žid. Oml. Udruženja u Kraljevini S. H. S.

Sadržaj:

	Strana
Josef Fränkl: Mojsije i Herzl	241
Menahem John: Proljetni pomen	243
Wolfgang v. Weisl: Legija rada	245
Cvi Rothmüller: Svećenik	250
Šmule Engelman: Josef Trumpeldor	251
Oto Rechnitzer: Walther Rathenau kao Židov	253
Cvi Rothmüller: Mjesečar	260
J. Ben Cvi: Porast jišuva	262
Jakov E. Kalderon: Alelujski smiraj	266
Migdali: Židovi u rasnoj teoriji	267
Lujo Grün: Pričica	270
Proglas	271
Iz uredništva	272
Misli A. D. Gordona	

»Hanoar« izlazi svakog 10. i 25. u mjesecu na najmanje 24 stranice. — **Pretpłata:** za Jugoslaviju godišnje 80 D., polugodišnje 40 Din., četvrtgodišnje 20 Din., za inozemstvo 100, 50 i 25 Din. Pojedini broj 5 Din. — **Uredništvo i uprava:** Zagreb, Ilica 31, III. kat. — **Račun pošt. ček. zavoda:** 35.984. — **Rukopisi se ne vraćaju.** — **Prenošenje iz »Hanoara« dozvoljeno je samo uz naznaku izvora.**

Josef Fränkl, Ustrzycki, Poljska : Mojsije i Herzl

Paralela.

M o j s i j e rođen oko 1600. prije Krista, u doba, kad su faraoni najjače ugnjetavali židovski narod. Tada je otpočela nova epoha u historiji.

H e r z l rođen 1860., u vrijeme najvećih proganjanja i ubijanja Židova. Početak novoga vremenskoga odsjeka.

M o j s i j e odgojen, daleko od svoje domovine, na dvoru egipatskoga kralja. Sva njegova naobrazba bila je egipatska. Poznavao je egipatsku kulturu.

H e r z l odrastao u zemlji zapadnoevropske kulture. Bio je sin zapadne Evrope.

O n d a : ropstvo, težak rad egipatskih Židova. Robovi gradili su gradove i tvrđave, iz ilovače morali su praviti cigle, kopali su prokope i vodovode.

S a d a : Židovi bez krova, bez kuće i zemlje. Tražili su zašтите i zaklona, a našli pogrome i progonstva.

M o j s i j e gledao je na svoje oči, kako okrutni nadziratelj svaki dan iznova zlostavlja i ubija njegovu braću. Vidio je svu nepravdu, nečovječnost i nemilosrđe i postao u tome gledanju svijestan svoje pripadnosti židovstvu. Ubio je nadziratelja i spoznao svoju životnu zadaću. Postao je vođom.

H e r z l vidio je na svakome koraku moderni antisemitizam, bio je na raspravi protiv Dreyfussa, tu je spoznao potrebu rješenja židovskoga pitanja i osjetio, da je sin židovskoga naroda. Postao je vođom.

M o j s i j e napisao je »pet knjiga«, pokazao je Židovima put u zemlju izraelsku. Nosio im je slobodu i samostalnost. Bilo je to božansko poslanje Mojsijevo.

H e r z l napisao je »Judenstaat«, učinio je židovsko pitanje svjetskim pitanjem, pokazao je puteve k ostvarenju i izgradnji židovske države u zemlji naših otaca. U toj državi vladat će pravda i socijalna jednakost. Bila je to božanska misao Herzlova.

M o j s i j e odveo je Židove na brdo Sinaj, dao im je zakone i učinio ih narodom. Protivnici, Aviram i Korah, pretrpjeli su kazan božju.

H e r z l sazvaio je kongres, dao je bazelski program i nazvao nas narodom židovskim. Protivnici, protestni rabini i asimilanti, bili su kažnjeni prezirom cijeloga naroda.

M o j s i j e nije stigao u zemlju slobode, za kojom je čeznuo. Nije dakle postigao svoj cilj.

H e r z l nije doživio izgradnju Palestine. Nije mu bilo suđeno, da vidi na svoje oči obnovljenu staronovu zemlju svojih snova.

Biblija ne govori ništa o djeci našega učitelja Mojsija. Nova povijest nema ništa da nam kaže o djeci našega vođe Herzla.

M o j s i j e je umro izvan Erec Jisraela. Grob mu je osamljen, neznan...

H e r z l je umro u tuđinskoj zemlji. Strana mu je zemlja, u kojoj počiva...

Mnogi kažu: od Mojsija do Rambama bio je jedan Mojsije.

Maskilim vele: od Mojsija do Mendelsohna bio je jedan Mojsije.

No ni Rambam ni Mendelsohn nijesu postigli ono, što je Mojsije izvršio.

Sadašnjost dokazuje:

Od Mojsija do Herzla bio je jedan Mojsije. Jer on, naš vođa, Herzl, postigao je ono, što je nekoć Mojsije izvršio.

Menahem John, Zagreb: Proljetni pomen

Dešava se katkad u proljeće, da za kišnih, zahladnijih dana zavlada čovjekom sumornost jesenjih magluština. Uz bôno neko rezonovanje uvlačiš se u kut, pa stisnut u sebe odjednom staješ da hvataš začudno plastične slike iz blizih dana.

Vedar hihot, što te negdje bio ono sreo, odzvanja sad u spominjanju kao reski krič. Ako si naišao bio na tragičnost ili čak na nevolju u polijetanju i lutanju djetinje dobe, sad će — je li? — da ti natopi svaku poru tugobom tamnoga nesmisla. A spomeneš li se nečije patnje, kao da i ne znaš onaj zamah heroičkoga elana junakova, nego mirišiš krv i čuješ grcaj muka.

Jednom sam ovako, uveče, listao starim novinama. Prevrtao listove, jer sam trebao da pišem. Čitav je dan bio blatan, a veče hladno. Sa svježim zrakom mi je kroz prozor dolijetao žagor s ulice i monotoni jecaj večernjega samostanskog zvo-
našca.

— — — U proljeću 1920. izmiješala se u životu cionizma radost s krvlju. San Remo—Tel Haj. Slavlje i radost, golem uspjeh političkoga rada — i stradaoci prepoletne spreme na žrtvu. Nije se desilo u jednome danu, nego u kratkom razdoblju nabujaloga života.

Trumpeldor. — Njegova je sjena veličajna. Kao div se izdiže iz dima popaljenih, opljačkanih naselja, odjek božanskoga zova nad praskom kubura i pušaka, imperativ velike posvete života.

Jedan je Arapin bacio u naše ručnu granatu. Trumpeldora, prvaka pogodila je smrtno. Rasporila mu trbuh. Jedan ga drug dovlači u zaklon i puca u beduine-pljačkaše, što nagrnuše u dvorište. Uveče se mala četa iz Tel Haja povlači u unutrašnjost Ereca. Na putu između Tel Haja i Kfar Gileadi umire Trumpeldor. Podigla se dva humka nad šest leševa; uz bijelu cestu. — Uveče, u sjevernom Galilu, u dragom, opjevanom Galilu. — I eto — ovako je Galil. posvećen krvlju, vrelim htijenjem, što postade vjerovanjem slijednika.

*

Čist i neobuzdan junak drevne priče: stremeći ka velikome pogiba u slučajnom kreševu, a ne u gigantskom naletu

na golem bedem. Znam ideale Trumpeldorove iz štampanih mu zapisaka. Žudnja za ljepotom punoga stvaranja, ljubav ka pravici i etičkoj usklađenosti ljudskih skupova uzvisi ga do visova učitelja i vođe, toplota i prostodušnost njegove neposredne srdačnosti daju mu biljeg »druga«. A život mu je ispunjavala misao, da svojim činom osjaji židovsku čast. Zato je podnosio patnje u ruskoj vojsci, radi toga se borio kao ris u vojni ruskoga i japanskoga imperijalizma, zbog toga je žrtvo-
vao lijevu ruku.

Pošao je u Palestinu i ostvario komunu svojih prijatelja, što su se ranije već u Rusiji pripremali za ratarstvo. Pošao je u boj »za oslobođenje Palestine« i ratovao mjesto u Palestini na Galipolju. I poslije golemih borba, od ranih djetinjih dana do muževnih godina, pogiba u čačkanju s pljačkašima. — — Vele, da se u tom kreševu isticao i suviše, kao da je htio da strada; lako ću da povjerujem. U histeriji borbe izbija prvotni impuls: hoću da se posvetim punom žrtvom, da izgorim u punu plamenu i podam svijetlo.

*

I nisam onda pisao. Sustao sam u ukočenoj misli na čovjeka stradaoca, spustio glavu na unakrštene ruke ponad razasutih novina i u duši se iskreno i predano poklonio jednome, koji je do sto puta bolji od nas.

Život je jači od svega što ništi život.

Samo nikakvih pravila i dogma, jer se njima otešćava slobodan životni put.

Život teče bez puta, obnavlja se bez programa.

Zašto se radujete? Našu zemlju i nas Englezi nijesu oslobodili, oni su je samo zauzeli. Englezi su osvajači poput svih drugih osvajača. Jesmo li mi vezani s njima? Sjutra mogu da dođu drugi osvojitelji! Idimo samo svojim putem. Ako smo dobili deklaraciju od Engleza, nijesmo je još dobili od židovskoga naroda.

A. D. Gordon.

Wolfgang V. Weisl, Jerusalem: Legija rada

Prije rata stražarili su židovskim kolonijama arapski čuvari. Već je onda spoznao dr. Eliezer Šohat, palestinski odvjetnik, da će sudbina Palestine stojati do toga, bude li mogla postojati bez tuđe potpore, bude li se mogla braniti makar i od oružanih napadaja.

Šohat je u ono vrijeme osnovao s nekim radničkim vodjama »Šomer«, organizaciju židovskih čuvara, koji naskoro postadoše neka vrsta židovske žandarmerije. Njima je bilo namijenjeno, da postanu pretečama židovske legije. Svjetski je rat uništio organizaciju, Turci prognaše Šohata i ženu mu Manju, ranijega vodju ruskih revolucija, u Brusu i raspustiše »Šomer«.

Kad su došli Englezi, pristupili su gotovo svi čuvari legiji, koju je vodio Žabotinski. Kad su raspustili i ovu legiju, osnovao je Trumpeldor, jednoruki kapetan židovske legije, veteran rusko-japanskoga rata, novu legiju: **G d u d A v o d a, L e g i j a R a d a.**

Tačnije rečeno: htio je stvoriti radničku grupu, koja će okupirati i meliorirati novu zemlju, koja će da priuči Židove novim radničkim zvanjima i nacionalnoj disciplini. Ali nije svršio predradnje, kad li Druzi i Arapi provališe u sjeverne krajeve Palestine, koju su Englezi i Francuzi netom napustili. Tamo su bile tri do četiri židovske kolonije, koje su naseljenici radi opasnosti morali napustiti. Josef Trumpeldor skupi oko 50 radnika, momaka i djevojaka, i pohrli u koloniju: »Ne smije se dopustiti, da bez borbe padnu u ruke razbojnicima...«, koji su, šest hiljada na broju, pustošili i plijenili okolicom.

U Tel Haju pade u borbi za svoju zemlju. Tel Haj se iza njegove smrti morao predati, ali druge su kolonije održali njegovi prijatelji, dok nije došlo u pomoć pojačanje. Osam ljudi u Metuli, trideset u Kfar-Gileadu — a pet do šest hiljada Arapa protiv njih.

Četiri godine kasnije povukli su novu granicu između Sirije i Palestine; sela, za kojih je obranu pao Trumpeldor, vraćena su Palestini. Njegova krv nije uzalud potekla.

Ime mu živi u svakoj radničkoj koloniji u Palestini. Na njegovu se grobu svake godine na dan njegove smrti sastaju svi radnici Galileje. Slave taj dan igrom i pjesmom — gotovo kao svetkovinu. Ne tuguje se za onima, koji su umrli za Erec... Po Trumpeldoru nazvali su prvu koloniju »Legija Rada«, po njemu su nadjenuli ime prvoga djeteta u Gdudu; njegovo djelo živi i dalje — Gdud Avoda, radnička legija.

Ovakova organizacija ima samo onda smisla, ako je opsežna; ako redom produbljuje članove palestinskoga gospo-

darstva svojom idejom, pa ih odijeljuje od nužnih egoističkih interesa i — nacionalizira. Da se to postigne, mora Legija raspolagati velikim brojem ljudi, i to ne samo onima, kojih joj je rad momentano potreban. Ona mora da ima rezerva.

Tako je Gdud postao velikim rezervoarom novih useljenika, »hadašim«, »zelembača«. Svi ti elementi, koji na drugi način ne bi nigdje našli rada, jer nijesu poznavali zemlju, njen jezik i metode, našli su u Gdudu potporanj, ako su mogli da se podvrgnu tvrdome životu ovih pionira. Iza šest ili više sedmica postali su drugovi, mogli su da ostanu u Gdudu.

Često dabome novajlije u početku svoga rada nijesu zaradili ni ono malo jela i rublja, što su ga dobili. Uvrštenje novih radnika redovito donosi deficit, koji se naknadjuje jedino viškom rada starih, iskusnih radnika. Za neko vrijeme postanu novi radnici sposobniji, jači, govore hebrejski, i — tad u mnogo slučajeva ostavljaju Gdud i traže drugdje uposlenje, gdje mogu lakše raditi i zaslužiti nešto novaca. A Gdud prima i dalje useljenike. Zna, da je manjina, što u Gdudu ostaje, elita, i da joj je vrijednost trostruka. Jedan od njih može da se mjeri trojicom drugih. Oni su asketi rada.

Gotovo je nepojmljivo: četiri godine rada u Gdudu, šest do osam stotina ljudi — broj se članova mijenja — u mnogo gorim prilikama, nego ma koji nadničar u kojoj palestinskoj koloniji. A da ne spomenemo mnogo veću zaradu, koju bi radnik njihove kvalitete dobio u Alžiru ili Francuskoj. Što više: ne samo da otklanjaju rečenicu, da svaki zaradjuje prema svojoj kvaliteti (dok ima židovskih radnika pred vratima Palestine, koje treba u zemlji smjestiti, jedino je pravo radnika, da bude zaštićen od glada i bolesti) — ne samo, da iskusan radnik pomaže slabijemu u borbi prodiranja u zemlju — nego, bolje radne grupe kao cjelina naknadjuju nedostatke lošijih.

Član Gduda znade: sva marljivost i sposobnost ne pomažu mu, da dobije ma i komadić mesa više od najglupljega i najslabijega. Plod će njegova rada možda uživati drug, koji još nije u zemlji. On sve to znade — a ipak ne malakše.

Kad je bečki bankar Delfiner sagradio u Tel Avivu tvornicu svile, radili su kod njega radnici Gduda. Delfiner i njegov njemački inžinir nijesu se mogli načuditi tempu ovih ljudi: »Tako još nijesmo vidjeli raditi«, pričali su mi punj hvale. Raditi — za buduću državu.

Rad je za sve jednak, život za sve isti. Specijalisti, bio on liječnik, odvjetnik ili šofer, dodijeljuju njegov posebni rad. Nema li u svojoj struci posla, uposljuju ga na drugom mjestu. A plaća — najpotrebnije za život.

U odredjenim je granicama Gdud koncilijantan. Jednome dopušta, da se sam opskrbljuje, pa mu u tu svrhu daje nešto u gotovu novcu. Drugome daje prilike putovati, treći dobije

nešto novaca, da nabavi knjigu. Dašto, ako ima nešto u blagajni — ali u glavnom vrijedi pravilo: Dobiješ jesti, kao svi drugovi, stanuješ u logoru, opreme te rubljem, hlačama, bluzom i — u najboljem slučaju — cipelama i sandalama. Od zgode do zgode nešto novaca za marke na pisma i slični »luksus« i od vremena na vrijeme nekoliko dinara za izlet prigodom dopusta.

To je komunizam u Palestini. Vodje radnika žive, stanuju, jedu s prijateljima. Njihove žene šiju im košulje, rade u kuhinji, u kancelariji. Židovski komunizam počinje od sebe samoga . . .

On u nekom smislu usrećuje ljude. Postaju nezavidni. Da, sigurno: radnici bi vjerojatno bolje jeli, ne bi se četrnaest puta u sedmici hranili paradajzom i krastavcima. I bolju obuću i čvrste kuće bi imali mjesto šatora i baraka, u kojima je ljeti nesnosno vruće. Ali time bi bilo udovoljeno samo njihovim egoističnim težnjama. Sve drugo, što bi tražili, bilo bi za Gdud.

Ne vjerujem, da bi deset njih od stotinu htjelo zamijeniti svoj položaj položajem kojega evropskoga poratnog bogataša. Nemaju brige za budućnost, život leži jasno pred njima, bez konflikta, barem dok su zdravi. Za djecu će da se brine Gdud, ako sutra umru, a danas — danas su još mladi.

Tel Josef: naselje Gduda u Nuris kompleksu. 120 muškaraca, 100 žena. Ono malo djece je u Jerusalemu — ne će da ih izvrgnu vrućemu ljetu blize jardenske uvaline.

Stanovi su gotovo same barake, a ima i nekoliko šatora. Svaka baraka ima tri sobe, a u svakoj sobi dva do četiri željezna kreveta, mali stolić, stalak za knjige i — velika pobjeda Gduda — električno svjetlo, koje se dobiva Diesel motorom. Divno je imati ovdje električnu rasvjetu, a jeftinije od petroleja.

Kreveti se dodjeljuju. Dodje li koji stranac — a tih ima po svim kolonijama u Palestini — smjeste ga u koji slobodan krevet. Ne pazi se, dolazi li djevojka u sobu muškaraca ili muškarac u sobu djevojaka. U početku se to čovjeka čudno doimlje, ali se naskoro opaža, da je moral radnika osnovan na drugoj i sigurnijoj bazi od morala Evrope. U radničkim logorima Palestine gotovo i nema erotičnosti. Pa i seksualnost je mnogo slabija, no bi bila u drugom kojemu naselju, ovakvih mladih ljudi, punih snage i energije. Nezakonite djece gotovo i nema — u cijeloj židovskoj Palestini, koliko znam, ima troje ili četvero. Uopće ima malo djece među radnicima. Mislim, da slaba erotika i mali broj djece imadu iste uzroke.

Ponajprije: ljudi su čisti. Ljubavni je život doduše privatni život i zajednica se ne stara za nj. Ali bez izuzetka se iskorjenjuje sve što bi moglo da poruši unutarnju harmoniju drugova. Pustolovine su jednako nemoguće, kao i pustolovi.

Zatim: djevojka i momak su neprekidno tako blizu, da nestaje seksualne draži potajnosti. Momak u kratkim hlačama i bluzi, djevojka u košulji i opravi, oboje golih ruku i nogu, zajedno rade, jedu, nikad sami, uvijek medju mnogima... za profinjenu erotiku Evrope ovdje dabome nema mjesta.

Konačno: rad je težak, ljudi su ozbiljni — hrana baš dostaje, da im održi sposobnost za rad, a ne dopušta više. I tako stalan deficit Gdudovih kolonija uzrokuje seksualnu čistoću i malen broj djece.

Njihova hrana: jutrom: čaj, kruh, paradajzi, katkada malo svježega sira, šabatom dobiju nešto mlijeka u čaj. — O podne: juha, paradajzi, leća, patlidžani, kruh. — Predvečer: čaj, kruh, paradajzi. — Naveče: juha, kruh, paradajzi ili grašak. — Kad se mora u Gdudu ili kojoj susjednoj koloniji prilikom zaklati koje marvinče, jede se nešto mesa: 200 grama po čovjeku.

Postepeno se čovjek priuči jesti kruh. Prve se nedjelje jede pola kile dnevno, više se i najboljom voljom ne može. Druge nedjelje se jede tričetvrt kilograma, zatim cijelu kilu i više dnevno. I čovjek je sit, i — ako želudac i crijeva izdrže — svjež i jak. Ali dugo traje, dok se čovjek na tu hranu privikne, pa tako Gdud ima osim pravih bolesnika, kojih ima oko 10 posto, a boluju od malarije, još 10 posto »slabih«, koji doduše ne idu u bolnicu, ali ipak ne mogu da rade, a njihov veliki broj teško tereti gospodarstvo Gduda. Najmanja smetnja probave onemogućuje rad. Haluc nema rezervnih sila: utroši uvijek sve.

Slabi imadu posebnu kuhinju: tamo je navodno hrana bolja i probavljivija. Nitko ne kontrolira, tko se tamo hrani: ide li tko u bolesničku blagovaonicu, znači, da mu treba okrepe. Nitko ga ne će pitati, što mu fali. Možda zato, jer nitko ne kontrolira, nema zlcuporabe. Tkogod može, jede u općoj blagovaonici.

Blagovaonica: tuce velikih stolova, a uz svaki stol dvije klupe. Na stolovima, koji su pokriveni voštanim platnom, leži narezan kruh. Limeni su tanjuri poredani, osim toga ima nekoliko emajliranih vrčeva. Tako se čaj lijeva u tanjure za juhu, a — budući da nema dosta žlica — srču ga iz tanjura. Tko zakasni na juhu o ručku, stiže ga ista sudbina. Naskoro se čovjek na to priuči.

Ali život u Tel Josefu ima i svojih radosti. U prvom redu »mitklihat« kupelj s tušem. To je jedini oporavak haluca: tri do četiri puta dnevno ide pod tuš. Pri tom opere znojnu košulju, zamazane hlače i pušta, da mu se odijelo na tijelu suši. Još prije nego prispije u blagovaonicu, osuši se na suncu, pa onda ulazi suh i čist k jelu.

Druga je radost: biblioteka.

Privatnoga vlasništva u Gdudu nema, a osobito nema privatnih knjiga. Štogod radnici donesu knjiga sa sobom, sprema se u knjižnici. Tamo nalaziš Dostojevskoga, Tolstoja. Šniclera, Frajda, Budhu, Laocea, Rolana, Hamsuna — samo ne Marlitku ili Pol de Koka.

Knjige Tel Josefa pričaju o nekom drugom svijetu, o drugim ljudima. Ovi, što na podnožju brda Gilboa oru zemlju, sačinjavaju svijet, poseban svijet. Nema mosta, koji odavle vodi u Evropu. Ali mnogi putevi vode iz evropskih zemalja u Nuris, u zemlju, gdje je rad prestao da bude kletvom, gdje je postao veseljem.

Iza radne sedmice dolazi šabat. Haluci, koji osim b'rit mila ne čuvaju pravo ni jedan od propisa biblije, ne svetkuju ni šabat onako, kao što ga slave u kojoj ortodoksnoj radničkoj koloniji. Ali ipak: pa i medju tim revolucionarcima šabat je nešto drugo, nego nedjelja u evropskom selu.

Početkom popodneva erev šabata završavaju radom. Tko može, oblači bolje ruho. Na velikom trgu usred logorišta skupljaju se prvi: ogromna njihaljka ljulja se amo, tamo, njišu je pet do šest ljudi. Jedni vježbaju na preči, drugi skaču u dalj — a usred ovih mladih ljudi šeće nekolicina starkelja s bradom i pajesima. Čekaju, da se pomole, a žene im spremaju male sobice za doček šabata. To su oci i majke članova Gduda, koji su, bježeći iz Rusije, našli utočište u koloniji Legije Rada. Kao stranci, uplašeno hodaju medju ovim mladim ljudima, pa su kao životinje, koje su iza dugoga ropstva puštene iz kaveza. Teško se uživljavaju u novu okolinu. Ponajčešće ukočeno gledaju stranu zemlju, koja im postade domovinom.

Puštaju ih neuposlene. Gdud im daje vremena, da zaborave na ukrajinske pogrome. Vremena, da se priuče slobodi.

*

Hej lila, hagalila . . .

Hej lila, hagalila . . .

Još se nije dovečeralo, počinje igra. Napolju, medju prastarim svetim drvima na izvoru ili na drvenom podiju blagovaonice. Hora. Tri, četiri, pet sati se igra. Uvijek nanovo.

Oko logora naokolo ili na glavnom putu logora šeću medjutu drugovi i drugarice u ozbiljnom razgovoru, rukom o ruku. Sutra, za nedjelju dana, možda tek za mjesec, doći će mladić članu vaada, koji upravlja barakama, i molit će ga, da njemu i djevojci, koju voli, dodijeli posebnu sobu. Našlo se dvoje drugova za život.

Drugi polaze dalje. Prema paomama ilj ka gorenu, sjeniku. To su šabatske šetnje Tel Josefa.

Srebrna je boja neba. Čarobnom jasnoćom ističe svaki brijeg, svako brdo svoje hladne obrise prema svijetlu palestinskoga mjeseca. Tamo preko — na istoku — blistaju kao snijeg brda Moapska, Transjordanije. Lake se magle dižu s podnožja Gilboe. I predu tanke koprene oko njegova svetoga kamenja. Dusi se palih junaka bude.

Odjedamput — topot konja.

Kao strijele skočimo, spremni na obranu: zar Arapi?

Tad proleti kraj nas konjanik, šomer; pušku drži spremnu na obranu. Vidio je sumnjive ljude, gdje prelaze medjašni potok — a žetva još nije sva spremljena. I već se pojavljuju dva, tri i više radnika s puškama u ruci; oni straže nad kolonijom, nad potokom Harod, u dolini Gideona, suca u Izraelu...

Preveo: Aron Cvi.

Cvi Rothmüller, Zagreb: Svećenik

Uz dvogodišnjicu smrti dr. Hozeje Jakobija.

Sjećam se: Jedamput na Erev-šabat. Hram je bio pun. Na almemoru su gorjele svijeće. A između njih stojao je on i blagosivljao svoju općinu, svoj narod. On svećenik Božji.

Sijeda mu je brada ljeskala u svijetlu svijeća. On se bio sav predao blagoslovu, koji je imao da donese sreće Izraelu.

Stojao sam sav pod dojmom toga blagoslova, pod dojmom starca svećenika. Ni prije ni poslije toga nije me podišlo tako snažno religiozno čuvstvo, kao u onaj mah, kad sam dijete stojao u puku, a nad nama je lebdio blagoslov Božji, izrečen na usta njegova svećenika.

Odgajanje novoga naraštaja mora da počne samoodgojom njegovih roditelja.

N a r o d n a zemlja i n a r o d n i rad — to su dvije strane jedne iste medalje.

Čovjek, rad i jezik vežu se u organski život.

A. D. Gordon.

Šmule Engelmann, Zagreb: Josef Trumpeldor

Nekoliko reči prigodom godišnjice smrti.

Kad je Osji, kako su ga zvali doma u Pjatigorskom, bilo deset godina, morao je po prvi puta osetiti, da je Jevrejin: nisu ga poradi toga hteli primiti u realku. Mati mu savetuje, da se prekrsti. Mali Trumpeldor to odbija.

Majka, Fedosija Moasjovna, bila je toliko asimilovana, da nije ni jidiš dobro govorila. Nije znala čitati hebrejski.

Otac je bio ruski vojnik, ispunjen ruskim duhom i kulturom poput svoje žene, a uopšte nije uticao na odgoju svoje dece.

U takvom je miljeu odrastao Trumpeldor.

Kad buknu 1905. rat protiv Japana, Trumpeldor se dragovoljno javlja u vojsku. U boju izgubi levu ruku, koju mu carica lično nadomesti umetnom. A mati pri susretu sa sinom ne će to da opazi. Toliko je bila ponosna, što je mogla pridobiti žrtvu na oltar ruske otadžbine.

Trumpeldor je s Rusijom bio vezan najjačim vezama, ljubio je njeno tlo i prirodu. Ruski tip mu je drag i bliz, on voli Ruse svom svojom dubokom dušom. Ruska literatura je imala na nj najveći uticaj; ona ga je odgojila i vodila u duhu dobrote i istinoljublja.

A unatoč svemu tome oseća se u Rusiji stranim i prezrenim, očekujući jedino u Palestini sunce slobode, jednakosti, bratstva.

Preporod jevrejskoga naroda na osnovi cionizma i preporod čovečanstva putem socijalizma. To su njegove čežnje. Nacionalizam i socijalizam, obnova naroda i obnova društva, a među njima nema za nj protivnosti. Njegov nacionalizam smera k opšte-čovečanskome.

Ne pripada ni jednoj stranci u palestinskom radništvu (ali je ipak radio na njegovu ujedinjenju), no uzima ciljem program Hapoel Hacaira: osvojenje rada, obnova čoveka i vlastiti rad. To on hoće provesti u komunama Palestine pomoću Legije Rada, Gdud Avoda.

Gdud Avoda treba da bude opšta komuna radnika Palestine. Njegov je komunizam vezan uz palestinsko tlo. Konstruktivnom izgradnjom opšte komune svih radnika izgradit će Erec Jisrael. Gdud je zajednica, koja se bori proti svakoga odeljenja i rasparčanosti, pa pobija i kibuc i kvucu, odeljene gospodarske jedinice, i ako na principu komunističkoga života njihovih pripadnika.

Poznavao je društvo svojega doba i oštro osetio kapitalističku vladavinu. Sa sadašnjim se društvom nikako nije mogao sprijateljiti. U dubini duše mrzio je nepravdu. Traži rešenje za pitanje radenika i hoće da menja temelje i poredak današnjega društva. Ili još težu stvar: sagraditi novo društvo. To je bio put njegovoj komuni.

A treći je Trumpeldor—Jevrejin. Rus—čovek—Jevrejin. Sve za čast Jevreja i Palestine. U jednom pismu svojoj zaručnici veli, »samo da nas puste u rat, na bojno polje, neka vide oko u oko, što mogu Jevreji na bojištu i polju slave.« Moramo shvatiti ličnost dvaju ponosnih Jevreja, Zeeva Žabotinskoga i Josefa Trumpeldora, da možemo razumeti želju za cionističkom legijom. Nisu mogli dopustiti, da Palestinu zauzmu tuđinci i da se naša zemlja otkupi tuđom krvlju.

Stoga oni i ne prestaju da traže cionističku četu, koja će na račun antante osvajati Palestinu. Trumpeldor čak pristaje da vodi odred »Gdud nohage hapradot hacijoni« — cionistički odred vodiča mula. Kriyo mu je, što mora na Galipolje mjesto da ostaje u Palestini. Žali, što to zapravo nije borbena, nego tek pomoćna četa. Ali njemu je glavno, da Jevreji dokažu hrabrost. A nada se, da će ipak doći i na palestinsko bojište.

Baš u svojoj neprekidnoj protivštini postaje velik. Hoće da živi i da u čovečjemu miru gradi i stvara, voli život dobar i plemenit, a neustrašivo ide u boj. I ako je »rat užas i užasno je sve, što iz njega proizlazi.«

Josef Trumpeldor izučio je tri zvanja: zubotehniku, pravo i poljodjelstvo. Osim toga bio je poručnik carske vojske, jedini časnik Jevrejin u Rusiji. Za nas je on najvažniji kao organizator. U japanskom sužanjstvu osnuje cionističku grupu; za vreme svetskoga rata Cionistički Odred Vodiča Mula; za vreme ruske revolucije i doba pogroma jevrejsku samoobranu. No najveće mu je delo Hehaluc, danas toliko slavljeno, razvikano i profanirano, a ipak najzaslužniji za obnovu i izgradnju Erec Jisraela.

Jevrejska je omladina u roku od dve godine izgubila trojicu svojih najvećih ljudi. Starca Gordona, apostola Rada, bezobzirnog i iskrenog Brennera, pa, da Bog da, posljednjega mučenika, a prvoga junaka jevrejskoga naroda, Josefa Trumpeldora. Pada pri obrani Tel Haja, brega života. Nije ironija sudbine: jer Trumpeldor, junak Tel Haja, dao je i daje puno života, smionoga i veseloga onima, koji ga u Gdud Avoda al šem Josef Trumpeldor nastoje slediti i onima, koji po drugim putovima kreću k istome cilju: izgradnji Erec na pravednoj bazi.

Oto Rechner, Zagreb: Walther Rathenau kao Židov

Ime Rathenau često je spominjano u vezi sa izaratnom politikom obnove zemlje i inostranih (spoljašnjih) djela Njemačke Republike. Bilo je to u vrijeme iza sklopljenog versaljskog mira, kad je Walther Rathenau silom prilika, a još više snagom i potpunom svoga političko-ekonomskog kapaciteta zastupao interese svoje otadžbine prema aliiranim vlastima i to prvo kao ekspert ili stručnjak, a zatim kao ministar obnove. Međutim su ekonomska pitanja bila u ono vrijeme zapravo osnovna pitanja čitave njemačke inostrane politike (pregovori u Cannesu, Wiesbadenu i Londonu) pa je bila naravna posljedica, da Rathenau preuzme u svoje ruke vodstvo inostrane politike. Na tome je mjestu proboravio razmjerno kratko vrijeme, jer je bio ubijen. Mnogi ga i znadu tek zbog te njegove nasilne smrti, gdje je uostalom pao samo kao Židov. S principijelne strane zacijelo mu nitko politici javno nije prigovarao. Linija današnje njemačke politike upravo je nužna posljedica onih političko-ekonomskih i diplomatskih zahvata, koje je na osnovu stanja stvorenoga ratom i mirom, a zapravo protiv pritajenoga protivljenja pola Njemačke, učinio Walther Rathenau.

Nije međutim ovdje mjesto, da se raspreda o ovoj strani Rathenauovoga života. Nas interesuje momentano ličnost njegova kao čovjeka i kao Židova. Zapravo je, kao uvijek u ovakoj prilici, teško podati sliku velikoga čovjeka s jedne strane, napose pak u ovome slučaju, gdje se radi o ličnosti, koja je bila toliko mnogostrana kao Walther Rathenau. Želio bih, da se mnogostranost ne bi krivo shvatila. Biti mnogostran često znači, da si u svemu prosječan, ili pak ni u čemu savršen. Walther Rathenau nije mnogostran na ovaj način. Misli i djela njegova obuhvataju sve pojave sadašnjega (a isto tako i prošloga i budućega života čovjekova), da ih posmotre s političko-ekonomske tačke gledišta tako, te ona mnogostranost znači zapravo jednostranost, koja je u posljednjoj konzekvenci svojoj provedena do savršenstva. Nije lako podati sliku o jednom dijelu života u čovjeka, koji suvereno vlada golemim dijelom njemačke i svjetske industrije (električne), da u isto vrijeme sa vrhova kapitalističkoga gospodarstva secira našu civilizaciju i ekonomski proces života, te snatri o socijalizmu i novome poretku. Kraj toga stav prema židovskoj zajednici, k njenim problemima i pitanjima ne dolazi u djelima toliko neposredno do izražaja, koliko posredno, ako baš promatramo ona mnogostrana područja Rathenauovoga djelovanja, o kojima je bila riječ.

Walther je Rathenau asimilovani Židov. Međutim i kod asimilacije ima stepeni. Mislim u etičkom smislu. Njemačka sa svojim profinjenim, visoko i mnogo kulturnim židovstvom podat će nam dovoljno dokaza o tome. U nas i oko nas tih stepeni nema. Asimilatorstvo jednoga Hermana Cohena daleko je od asimilatorstva što ga propovijedaju i provode ljudi Neumannova kova. Asimilovani Židov Ballin skriva svoje židovstvo i počinja samoubistvo, kad ga Vilim Drugi kao »Saujuda« baca napolje, jer mu je savjetovao, da nema smisla voditi izgubljeni rat. Rathenau je Ballinov antipod, i baš u ovakvim prilikama, i ako asimilovan, vodi računa o svome židovstvu i naglašava ga. — U izvjesnom smislu, to jest gubeći znanje i saznanje o djelima židovskoga genija, i odalečujući se od iskonskoga židovskog života, koji je isto toliko nacionalan, koliko religiozan, te obratno, i mi smo cionisti asimilovani Židovi.

Tek svijest, da ovo ne valja i da nije ispravno to htijenje, da hoćemo da budemo bolji i potpuniji Židovi, čini nam, da iskačemo iz asimilatorske sredine i da krećemo na put k boljem židovstvu. Dosljedno tome svijesna negacija židovstva je asimilatorstvo u lošem smislu.

Asimilatorstvo Walthera Rathenaua samo je nužna konzekvenca njegova života. Poprište ekonomskoga stvaranja čvrsto ga je u materijalnom i duhovnom smislu vezalo o interese njegove otadžbine i njemačkoga naroda. U imenu, koga proslaviše otac i sin, ogleda se 50 godina Njemačke i početak električnog doba. Naslijedivši od oca golemu industriju, koju su zajedno stvarali, nije poduzetnik u običnom smislu riječi. Više je učenjak, što više, u posmatranju i raščlanjivanju činjenica, filozof. Kraj toga uživa umjetnost, jer je i sam umjetnik. Bez oca teško bi bio došao k industriji. U isto vrijeme dok Rathenau kao dvadesettrogodišnji mladić promovira na doktora filozofije, njegov vršnjak Hugo Stinnes stvara već svoja velika preduzeća. Međutim, kad su ga već putovi doveli do velikog industrijskog stvaranja, onda mu se podao svom svojom dušom. Ekonomsko-političke i socijalno-političke refleksije o tom stvaranju zacijelo su najvrednije, što je na tom polju napisano.

Čovjek biva osupnut analizama gospodarskoga života do krajnjih ćelija, te anatomskim rezanjem svake, i najmanje djelatnosti čovjeka. Prorokujući »Die Kommenden Dinge« kao nijedan socijalista do njega, čovjek Rathenau odvrće se od prezasićenja materijalističkog doba i traži carstvo duša. »Nijesmo na ovome svijetu ni zbog posjeda, ni zbog vlasti, a nijesmo ni zbog sreće svoje; ovdje smo toga radi, da iz čovječjega duha preobrazimo božji.« Čovjek Rathenau ispoljio je ovdje u tolikoj mjeri svoje iskonsko židovstvo, da mu riječi

bivaju najjačim argumentom protiv teze, kako nam je Židovima carstvo samo od ovoga svijeta. Kao čovjek, Rathenau u »Kommende Dinge« prvi puta osjeća beskućništvo svoje duše. Međutim ovo beskućništvo nije na uštrb njegova stvaranja, sve dok je ovo stvaranje posvećeno analizi i anatomiji životnog i ekonomskog procesa čovjekova. U tome stvaranju Rathenau je u izvjesnoj distanci k stvarima i zaključci mu dolaze kao projekcija izvanjeg opaženog ili zamišljenog stanja na njegovu dušu. U tome je slučaju uloga objektivnog momenta veća nego li subjektivnog.

U drugoj fazi svoga stvaranja, kad hoće, da na osnovu subjektivnih zaključaka i opažanja pređe na arhitekturu novog poretka i novog ekonomskog procesa Židov Rathenau po drugi puta osjeća beskućništvo svoje zacijelo lijepe i moderne duše. Židov Rathenau hoće da bude prorok, ali mu riječi ne odišu onim životom kao prije. U Židova Rathenaua nema one elementarne snage tvorca u momentu, kad treba iz svoje duše projicirati slike na ravninu života one okoline, koja mu je u njenoj posljednjoj žilici ipak strana. I ovo je jedna od mnogih tragika one asimilacije, koja ide poštenim putem. Slično je s Lavom Trockim. Poslije svršene revolucije, a na pomolu novih zadaća oko stvaranja novoga ruskog gospodarstva, Židov Trocki treba da siđe sa pijedestala, jer bilo ne umije, bilo ne može da shvati, što će biti i kako će izgledati novi oblik ruskoga života.

Koliko Walther Rathenau istupa kao Židov u kojemu od svojih spisa, on to čini u obliku pisama na neke ličnosti, koje su se na bilo koji način izjavljivale o židovskom pitanju, navlastito pak u vezi sa Bismarckovom borbom protiv liberalizma. Ima ovdje prijedloga, da se svi Židovi pokrste, imade rasno antisemitskih posmatranja škole Wagner—Chamberlainove. Odgovori na ova nastojanja, izneseni s Rathenauove strane ne će nas mnogo interesovati, jer su isti kao oni, kako ih i mi cionisti sami običavamo davati u sličnim prilikama. Međutim teren, na kom stoji Rathenau i sa koga daje svoje odgovore i izjave, za nas su od interesa, jer nam podaju sliku o njegovu shvaćanju moderne nacionalne države uopće, a Njemačke i Prusije napose.

Već smo naprijed kazali, da Walther Rathenau posmatra sav čovječji život, sve njegove kulturne i civilizatorske uredbe s ekonomske tačke gledišta. Najbolje je svoja naziranja doveo do izražaja u raspravi o postanku današnjega društva (Zur Kritik der Zeit). Osnovna je njegova tvrdnja: istoriju i istorijski proces stvaraju samo višeslojni narodi (geschichtete Völker). Narodi koji su se zatvorili od priliva tuđih elemenata (Egipćani, Kinezi i drugi) razvijali su se doduše lagano u tehničkom smislu, ali nijesu doprli do više idealne kulture.

Prvotni se impuls istrošio ili je zamro. Ostali narodi naprotiv, koji su imali prilike, da se međusobno miješaju, ili u kojih se dešavalo, da se povremeno izdizao kulturno, politički ili ekonomski jedan dio nad drugim, doživljavali su sveudiljnu mijenu državnog i narodnog života. Grupe ili narodi, kako su god ulazili u interesnu, bilo kulturno-nacionalnu bilo političko-ekonomsku sferu drugoga naroda, zahvaćali su odmah u njegov život. Od ovog momenta pa na dalje oni su nosioci toga života isto tako kao i oni, koji su ga doslije samj oblikovali. Novi pak život ne će više biti isti kao stari. Miješanje narodâ, ili izdizanje jednog dijela naroda nad drugi istog naroda ide dosta polako, ali se djelovanje procesa ne da izbrisati.

Na osnovu ovih dedukcija određuje i Walther Rathenau mjesto Židovima unutar narodâ. Emancipacija Židova dolazi upravo u vrijeme francuske revolucije, dakle u doba kada se tako reći u svih naroda budi puk ili plebs, da, oblikujući državni život prema svojim željama i potrebama, udari svoj pečat svemu kulturnom, političkom i ekonomskom životu. Neko vrijeme iza francuske revolucije agrikultura, koju zastupa veliki posjed, ima izvjesno preimućstvo u ekonomsko-političkom životu naroda. Međutim i to ne traje dugo. Agrikulturu će doskora da smijeni sekundarna produkcija prerade sirovina i teška industrija, koja je jedina u stanju, da prehrani čovječanstvo, kome broj sveudilj raste.

Važan faktor unutar ove sekundarne produkcije su upravo Židovi. Po mišljenju Rathenaua oni su punom rukom zahvatili u ekonomski (a jasno je: kao posljedica toga i u kulturni) život naroda među kojima žive. Izvodeći svoje misli Walther Rathenau ima svakako pred očima Njemačku i njene prilike. To međutim ne mijenja mnogo na stvari. Mi njegove misli možemo lako proširiti i na šire područje, tako primjerice na Evropu ili Ameriku, gdje je specijalno u Americi zajedno palo doba primarne i sekundarne produkcije.

Razvivši ovako svoje misli Walther Rathenau dolazi za se do logičnoga zaključka: nema i ne može biti nikakvoga etskog zakona ili humane zapovijesti na osnovu kojih bi bilo Židovi sami bilo tko za njih mogao da traži ravnopravnost, toleranciju ili što slično. Ravnopravnost, tolerancija ili jest činjenicom ili će to biti u svijetu koji dolazi. »Den Kampf werden Verhältnisse entscheiden, nicht Menschen«.

Ako mu i nijesu izvodi s cionističke tačke gledišta posve ispravni (Walther Rathenau suviše je asimilovan, a da bi mogao da uđe u bit židovskoga problema) ipak nas se njegove riječi iskreno i simpatično doimlju, kao sve što dolazi iz njegove duše. A što na nas ponajvećma djeluje, to je način kako Rathenau s Nežidovima govori. U načinu vidimo da je Walther

Rathenau naš, posve naš. Prije svega Walther Rathenau ne moli i ne izriče apela. Kad čitam njegove misli, meni se čini, da gledam pred sobom zemljoradnika, kako ore zemlju i punim grudima osjeća, da nema te snage, koja bi mu ovu zemlju otela, ili ga s nje otjerala. Rathenau (a s njime i Židovi) čvrsto su stali i imaju pravo da kažu: »Kad ste vi stvorili državu, vi ste je i nosili, država vam je bila agrarna. Danas je više ne nosite, i s time treba da se pomirite. Vladati danas znači: voditi i imati inicijativu. Inicijativa treba da bude etska i idealna, ali je potrebno da bude i poduzetna.«

Čitav sastav Rathenauovih misli daje nam pravo da zaključimo, kako ovo naziranje o asimilaciji, nije ono što ga svagdan susrećemo. Pri tome izvodi nemaju namjere da stvore sistem, kao na primjer izvodi Hermana Cohena u polemici s Buberom i u ostalim spisima. Rathenau je umjetnik i sve što kaže, kaže na način *l'art pour l'arta*. Ne stoji uzalud na čelu njegove knjige »Zur Kritik der Zeit« (gdje se nalaze i njegove misli k židovskom pitanju) pismo Gerhartu Hauptmannu: »... Du meinst, ich habe gezögert es zu veröffentlichen, weil zweierlei mir fehlt: die Ausführlichkeit die der Leser von Betrachtungen verlangt und die Überredungskunst des dialektischen Beweises, die ich nicht respektiere. Aber ich glaube dass jeder klare Gedanke den Stempel der Wahrheit oder des Irrtums auf der Stirn trägt...«

U asimilaciji Walthera Rathenaua ekonomski momenat ima presudnu ulogu. Ona je prirodna, i zato može da se svojom iskrenošću doimlje simpatično. Drugo je pitanje kako biva primana kod onih, kojima se prilazi asimilatorskom tendencijom. Ali je nepobitna istina, da će prije privući simpatije protivnika, nego li ona, koja vrvi dokazima, idejama, molbama i apelima.

Martin Buber postavlja u raspravljanju o asimilaciji osnovno pitanje za pokolebanog Židova: treba da se odlučiš za život oko sebe ili za život u sebi, za atmosferu ili za krv, za sjećanje tvoga sopstvenog života ili za sjećanje tisućljeća, za ciljeve što ti ih daje društvo, ili za zadaću, da ispuniš ono što sopstvena snaga od tebe traži. Odluka može da padne na jednu ili na drugu stranu. Walther Rathenau ne gleda iza sebe tisućljeća. Ne gleda židovska, ali ne gleda ni njemačka. U tome i leži ona iskrenost njegove asimilacije. On nema tendencije i želje da dokazima potkrijepi svoju pripadnost njemačkom narodu. Walther Rathenau gleda tisućljeća samo pred sobom.

Kakav je odnos Walthera Rathenaua prema cionizmu? O tome ima malo podataka, jedino se može naći u gore spomenutom djelu u nekoliko rečenica mišljenje, da cionizam smatra iseljeničkim idealom. Istom prilikom dolazi do toga, da cioniste brani od prigovora, kako su element državi opasan,

ispravnom konstatacijom, da njemački katolici imaju s one strane Alpa vjerskoga poglavara i religiozni centar, za koje se ne može reći, da su politički uvijek indiferentni. Po svemu Rathenau je prema cionizmu bio uvijek ispravan, ako mu i nije bio pristalicom. Ne bi imalo mnogo smisla da danas istražujemo, koji je tome razlog. Iza rata mnogi su odlični necionisti saradivali s cionizmom. Rathenau, izgleda, za to nije mogao da ima vremena pored golemoga rada, kojim ga je opteretilo vodstvo njemačke obnove. U sredenim političkim prilikama možda bi i on našao put, koga su našli Wassermann, Mack, Marshall i drugi. Ima pak mjesta tvrđenju, da bi čovjeka tipa Walthera Rathenaua bio mogao da privuče ekonomski moment u izgradnji Palestine, gdje se u glavnom radi o vaspodstavljanju jednoga novoga gospodarstva, koje ni u čemu ne bi smjelo da liči na ono staroga i novoga svijeta. Treba imati na umu, da je i Walther Rathenau jedan od onih rijetkih velikana, koji nije kroz ruševine staroga gospodarstva na koncu rata i početku ruske revolucije prošao s rezignacijom. Za njega je jasno, da će iz ruševina staroga sistema ostati stršeći samo dva stupa: monopol matere zemlje željne da rađa plodove i sva ona dobra, što ih zemlja krije u svojoj utrobi. Oko ova dva stupa stvorit će se novo gospodarstvo, za koje i Walther Rathenau daje svoj sistem. Taj sistem nije nemoguć, ali Rathenau ipak smatra, da sred osnova o socijalizaciji, demokratizaciji, vladi puka, planwirtschafta i gemeinwirtschafta u nastupnom govoru kao ministar obnove spomene: vršit ću svoju dužnost bez obzira na ono, što sam napisao. Izgleda da se bojao eksperimenta. Mala Palestina možda bi mu bila pokazala put.

Da završim s ovim: Kao o svemu tako i o problemima, koji su nam svima Židovima zajednički, rađale su se Waltheru Rathenauu misli na onom području, gdje je s ocem; a iza očeve smrti sâm vladao. To je područje velikoga industrijskog stvaranja. Za njega ovo stvaranje znači novu epohu razvitka čovječanstva. I drugi sociolozi smatraju, da će industrijalizacija (po Rathenauu mehanizacija) života otvoriti dveri novome životu čovječanstva, ali istovremeno smatraju potrebnim da kažu, kako smo još daleko od ovog doba. Za Walthera Rathenaua ovo je doba već došlo i mi već živimo u njemu. Misao da je tome tako provlači se kao crvena nit kroz sva njegova djela, pa tako i kroz ono malo, što je napisao o židovstvu.

Ima mnogo tragike u Rathenauovom životu, pa njegova pisma o tome dosta govore. Ipak je najtragičnije u njegovu životu to, da je čitav život radio kao Nežidov, a umro je kao Židov.

Walther je Rathenau bio suveren na svakom koraku, kako u svojim golemim preduzećima, tako i u svojim mislima.

Bio je suveren i kao Židov, zacijelo više od mnogih, koji židovstvo u bilo kojoj formi javno zastupaju. Ovaj suverenitet židovskoga osjećaja i židovske misli doista je najljepše došao do izražaja u osvrtu na ona pitanja, o kojima sam naprijed govorio. Možda je tome upravo zato tako, jer ni u jednoj riječi nema tendence. A često puta iz naših (baš cionističkih) riječi, govora i članaka dolazi do izražaja tendenca, koja postizava samo jedno: to, da ponizi čovjeka u Židovu. »Ich kämpfe nicht für den jüdischen Reserveleutnant. Ich bedauere auch nicht den Juden, der sich staatliche Verantwortung wünscht und sie nicht erhält. Wer Verantwortung sucht, der hat sie; vor sich, vor Menschen, vor Gott. Wer Einlass erbittend sich an Stellen begibt, wo man ihn nicht haben will, tut mir leid; ich kann ihm nicht helfen.« Tako Rathenau.

Međutim Walther je Rathenau našao odgovornost; i pred sobom, i pred ljudima i pred Bogom. Oni isti ljudi, kojima je suvereno dobacio, da nemaju prava zadržavati za se položaje, kojima nijesu dorasli, morali su da njemu, i ako Židovu, prepuste vođstvo na onome polju, gdje im više nije bilo mjesta.

Iza Bismarcka Njemačka nije imala »velikoga kancelara.« Drugovačije i nije moglo da bude u državi, koja je umjela da brižno dijeli svoju politiku od svoga gospodarstva i obratno. Politički kapaciteti iza revolucije 1918. godine bili su u toj zemlji na rijetko sijani. Jedan od tih vrlo rijetkih (neki misle jedini) bio je Walther Rathenau. Dolazeći za ministra obnove zemlje, a zatim za ministra inostranih djela (bio je predestiniran i za državnoga kancelara), Walther je Rathenau u najmanju ruku na ta mjesta došao vodeći račun o svome židovstvu. Morao je da padne kao Židov, a da bi u posljednjim časovima osjetio, kako smo danas još daleko od njegova doba, i kako su tisućljeća što vežu unatrag, jača od onih, što će vezivati unaprijed.

Ovo je tragika života ljudi njegova kova, a bolni memento etskog asimilacije upravo onda, kad misli, da je pobijedila.

U Zagrebu, na Pesah 5687.

Cvi Rothmüller, Zagreb : Mjesečar

Iz Knjige Narodskih Poredaba.

»Knjiga Narodskih Poredaba« nastaje za vrijeme govora. Licem o lice s narodom, okom u oko sa slušačima — tako se rađaju ove poredbe, koje ne smjeraju ni za čim drugim nego za tumačenjem, jasnim i razumljivim tumačenjem svega onoga, što razumijevamo pod obnovom jevrejstva.

Mjesečar u svome naročitom stanju korača bez svijesti, bez spoznaje. Zapreke ga ne smetaju. Opasnosti za nj nema. Svagda nalazi put. I svagda znade da se mirno vrati u krevet. Nastavlja spavati, kao da nije ništa bilo.

Ali jao njemu, ako ga netko smete na njegovu mjesečarskom putu dozivanjem i buđenjem.

Ako je netom u snu mogao da mirno, bez straha korača pored najdublje provalije, na najstrmijemu krovu — probuđen mora da se surva niz strminu, u dubinu. Nema mu pomoći.

*

Naš je narod bio takav mjesečar. Vjerovao je, da je progonstvo prolazno. Jednoć će osvanuti Mašijah. Dozvat će glasom šofara patnike Jevreje sa svih strana svijeta, da ih čudesnim putovima povede u Svetu Zemlju, u zipku narodnu, neka tamo opet žive dostojno i ljudski. Uza sve muke i nevolje izraelski je narod izabran od Boga između svih plemena i rodova zemaljskih.

Ova nam je vjera davala neizmjerne sigurnosti, koja je često bila nalik zaslijepljenosti. Narod je koračao gotovo nesvijesno, bez nutarnjega straha po lomačama i kroz mučilišta. Dao se goniti, pljuvati, mučiti, ubijati. I znao je da se svaki puta opet nađe u sigurnom zaklonu, da ojača za novi put, za novi progon i novo lutanje.

Ali jao njemu! Iznenada se javi neki glas. Zarudila je bila zora novoga evropskog dana. Krvava rumen francuske revolucije obasja dotadašnji mrak. Stade kliktaj naroda, poče buđenje država.

U tome buđenju zaspalih naroda i klonulih staleža htjede da probude i naš narod. Smetnuše s uma, da on ne liči drugim narodima i staležima, koji kad spavaju — spavaju, kad su budni — budni su. Naš je narod bio u polusnu, u snu mjesečara.

Dozvaše ga i probudiše. Da se u tom času buđenja nalazio u svom krevetu, na sigurnom mjestu, ni po muke! Ali se

bio našao baš pokraj duboke provalije, koja kao da je razvalila ralje, da ga proguta.

Probudiše ga. Bi, što je moralo biti. Mjesečar se strovali niz strminu. Već se činilo, da će nestati netragom, da će mu duboko na dnu naći razmrvljeno tijelo.

Ali udes ne htje tako. Kao da je uistinu narod naš izabran! U svom padu zahvati rukama neku čvrstu točku na rubu provalije. I stade da visi u uzduhu. Čvrsto se držao, upinjao se iz petnih žila, da mu ne popuste ruke.

Ama uzalud naponi. Nema te čovječje snage, koja bi ga mogla održati u uzduhu. Ili da mu podmetnu potporanj ili da ga skinu. Ili će najzad da se strmoglavi.

Imao je narod naš jednu čvrstu točku: »dos pintele Jid — hanekuda hajehudit.« Iskra mu je ostala u srcu, iskrica jevrejskoga osjećaja, koji živi i u najodrođenijemu sinu naše zajednice. Čvrsto se držao ove točkice. Ona je ostala čvrsta i neuništiva. Nikakva je sila ne može da slomi. Nikakva je voda (pa ni sveta voda krštenja) ne može da ugasi.

Ali su ruke stale popuštati. Morale su da vrše još tisuće drugih posala pa nijesu dospijevale da čuvaju jevrejstvo. S četiri prsta svake ruke mora Jevrejin da radi, da stiče, da hrani djecu. Najmanji prst ostade mu, da njime hvata onu nepomičnu točku.

Počеше mu podmetati potpornje. Svakakve potpornje: mržnju okoline, teoriju jevrejske misije u svijetu i t. d. Sve je to imalo zapravo samo jednu dobru svrhu: da se naš narod ne strovali u ponor.

Ali su potpornji bili slabi, klimavi. Bili su nenaravni, umjetni. Zar da budemo samo zato Jevreji, jer nas drugi mrže! Zar da ostanemo samo zato Jevreji, da bismo tobože propovijedali etski monoteizam, vjeru u pravednoga Boga!

Počеше skidati narod iz toga nemogućeg položaja. Htjedodše ga osloboditi teške muke. Jedni zato, jer se smilovaše tome jadniku. Drugi zato, jer se u njihovoj duši rađao užas, dok su gledali ovo tijelo, gdje visi ni na nebū ni na zemlji.

Ali čim je narod osjetio, da ga hoće asimilirati, on se još čvršće primio svoje jedine čvrste točke.

I visio je u uzduhu! Jedni su računali, koliko još treba do pada, u kojemu će razmrskati lubanju. Drugi su slijepo vjerovali, da naš narod ne će nikad propasti u ponor.

Treći spoznaše, da nas samo jedno može spasti: naše tlo pod nogama.

Moramo opet stati nogom na zemlju, na svoju zemlju.

U tom se času rodio cionizam.

J. Ben Cvi, Jerusalem : Porast jišuva

Statistika je svemoćna znanost. Njene brojke tumače razumnome čitav odnos između ljudi, staleža, država. — Za nas su od naročitoga značaja one brojke, koje govore o napredovanju izgradnje Erecu. To je trka sa zaprekama pa je interesantno promatrati, koliko puta sustajemo prije konačnoga cilja: židovske većine na otkupljenoj grudi.

Prvi je redovni i manje više točni popis palestinskoga pučanstva izvršen prije 4 godine, (na 22. oktobra 1922.) po palestinskoj vladi, pa nam daje barem donekle vjernu sliku faktičnoga stanja. Turska je vlada prije svoga pada običavala provoditi samo približno procjenjivanje broja pučanstva i to jedino onoga dijela, koji sačinjavaju muškarci u dobi sposobnoj za vojnu službu. Nije nalazila potrebnim da izvrši ovakvu procjenu žena i djece. Uostalom bilo je to samo približno ocjenjivanje, a nikako pravo brojanje.

Osim turske vlade i mnogi su se privatnici i znanstvena društva, njemačka i francuska, bavili statistikom palestinskoga žiteljstva. Oni su dabome imali na raspolaganju još daleko neznatnija sredstva i mogućnosti, nego što ih je imala turska vlada, te su i njihove procjene sa znanstvenoga gledišta vrlo malene vrijednosti.

Ipak i ovaj službeni popis pučanstva imade osjetljivih nedostataka. Beduini se, na pr. nijesu brojali onako kao građani i seljaci, pa se stoga broj Beduina, naznačen od vlade 103.331 ne može smatrati tačnim. Taj je broj mnogo prevelik, kako sam to već bio dokazao u otvorenom pismu palestinskoj vladi, na koje pismo sve dosad nijesam dobio odgovor.

Od toga popisa do danas nije izvršen ponovni popis. Vlada jedino običava svake godine da otprilike procijeni broj stanovnika u zemlji i to tako, da kod popisa u godini 1922. dobivene brojke korigira prirodnim porastom broja pučanstva (diferencija između broja poroda i smrtnih slučajeva) i viškom, koji rezultira iz diferencije u broju useljenika i iseljenika.

Predleže nam statistički rezultati za god. 1926. dobiveni spomenutim načinom, pa iako ta službena procjena nije posve tačna, ipak nam daje neka važna data za prosuđivanje povećanja broja stanovništva uopće, i za promatranje porasta židovskoga jišuva u zemlji.

Cjelokupni broj stanovništva u zemlji (za bolje razumijevanje naglašujemo, da pod tim mislimo zapadni dio Palestine, t. zv. »National Home«) iznosio je prije 4 godine 757.182. Na koncu 1926. cijeni vlada cjelokupno stanovništvo na 887.000,

što znači porast od 130.000 ili 17.2%. Taj broj — t. j. 130.000 — sastavljen je 1. iz viška, koji rezultira kao razlika između useljivanja i iseljivanja (cca 74.000), 2. iz prirodnog povećanja broja pučanstva (cca 46.000) i 3. iz stanovništva sjevernoga dijela Palestine, koji je u toku toga vremenskog razdoblja pripojen britskom mandatarnom području (cca 10.000).

Razmotrimo li porast pučanstva prema pojedinim vjerskim zajednicama, to ćemo konstatovati, da taj porast nije kod svih jednak. Broj židovskoga stanovništva povećavao se za 74.000, što iznosi otprilike 88.4% broja židovskoga pučanstva prije 4 godine. Kod kršćana taj se broj povećao za 14.000 duša ili 19.17%, a kod muhamedanaca iznosi apsolutni porast 36.000, što čini manje od 6% njihova broja pučanstva prije 4 godine. De facto porasao je procenat židovskoga stanovništva, u poredbi sa sveukupnim pučanstvom zemlje, od 11.6% (prije 4 godine) na gotovo 18%. U istom razdoblju porasao je procenat kršćana od 9.64% na 9.81%, dok je procenat muhamedanaca spao od 78.03 na 70.5%.

Te nam brojke daju interesantnu sliku uvećanja i porasta židovskoga pučanstva gotovo do dvostrukoga broja i sve to u kratkom razdoblju od 4 godine. Ako se taj porast nastavi progresivno, i ako se židovsko pučanstvo podvostruči u svake 4 godine — onda bi u nastajnih 12 godina broj Židova u zemlji porasao na 1,300.000 i to u samoj zapadnoj Palestini.

Razumije se, da je ovo samo ilustracija. Proces umnožavanja stanovništva ne može se unapred odrediti apstraktnom matematikom. On naprotiv mnogo ovisi o realnim uvjetima i mogućnostima u gradskim i seoskim naseobinama. No istraživanje kolonizacionih mogućnosti ne pripada u okvir ovoga članka. U ovoj kratkoj skici želimo, da prije svega potańje razmotrimo samu po sebi važnu činjenicu porasta židovskoga pučanstva unutar cjelokupnoga palestinskog stanovništva. Za to je potrebno, da tačnije razložimo detalje samoga porasta.

Počnimo s J u d e j o m, koja nosi službeni naziv »Južni distrikt«. Ona obuhvata kotare Gaza, Hebron i Beer-Ševa sa cjelokupnim brojem stanovništva od 200.920 duša (u tom je sadržan i pretjerani broj Beduina od preko 72.000) i još kotare Jerusalem, Ramalah, Betlehem, Jeriho i Jafa-Ramle sa ukupnim stanovništvom od 262.198 duša. Pri brojanju pučanstva imala je Judeja 463.118 stanovnika, među njima 63.375 Židova. Prema tome iznosio je u ovom području procenat židovskoga pučanstva 13.69%. U zadnje 4 godine porasao je ovdje broj židovskog pučanstva za 43.000, dok je broj nežidovskoga pučanstva porasao za 22.000, tako da sveukupni porast stanovništva na tom području iznosi 65.000. Sveukupni broj žiteljstva u Judeji na koncu 1926. iznosi 528.000 duša. Židovsko pučanstvo broji ovde 105.000 duša, te čini danas prema tome 20%

sveukupnoga žiteljstva, prema 13.7% prije 4 godine. Posljednje su dakle 4 godine povećale broj Židova Judeje za 6.3% cjelokupnoga stanovništva toga područja.

Ograničimo li naša promatranja samo na kotare s najgušćim židovskim pučanstvom, to jest na kotare Jafa-Ramle, to ćemo, razumije se, konstatirati daleko veći porast židovskoga stanovništva. To područje, koje obuhvata grad Telaviv i većinu kolonija Judeje, imalo je prije 4 godine 65.314 stanovnika u kotaru Jafa i 49.075 u kotaru Ramle, ukupno dakle 114.389 duša. Od toga bilo je 28.071 Židova, što čini 24.5% cjelokupnoga žiteljstva.

U posljednje 4 godine poraslo je židovsko pučanstvo u tim kotarima za 33.000 duša (25.000 u Jafi—Telaviv i 8.000 u kolonijama i predgrađima Telaviva), dok je porast nežidovskoga pučanstva iznosio 7.000. Prema tome porasao je u ta dva kotara broj židovskoga stanovništva na 61.000, a nežidovskoga pučanstva na 154.000. U procentima čini židovsko pučanstvo tih kotara 39% cjelokupnog žiteljstva, što znači porast za 14.5% u posljednje 4 godine.

Daleko se manje opaža porast židovskog pučanstva u većini kotara S a m a r i j e. U kotaru Sihem (66.700 stanovnika) i u kotaru Tul Karem (35.000) bilo je, za vrijeme službenoga brojanja stanovništva, svega 40 Židova, a vjerojatno je da se odonda taj broj nije promijenio. Isto tako je i s kotarom En Ganim (Dženin), koji je imao u vrijeme službenoga brojanja 35.000 stanovnika, a svega 7 Židova. Cijelo je to područje, koje broji oko 125.000 stanovnika, ostalo za nas de facto »žuta krpa«, područje izvan »nasecbenoga rajona«. Naprotiv nastupila je u kotarima Bet Šean (10.679 stanovnika) i Nacaret (22.681) velika promjena. Ova dva kotara brojala su za vrijeme službenoga popisa pučanstva 1.400 Židova, dok im je sveukupni broj stanovništva bio 33.360 duša. Židovi su prema tome činili 4.2% žiteljstva tih kotara. Nakon 4 godine porasao je broj Židova u Bet Šeanu i Nacaretu za 3.500 duša, t. j. židovsko pučanstvo broji sada tamo 5.000 duša, dok cjelokupni broj stanovništva iznosi 40.000 duša. Dakle je procenat Židova porasao od 4.2% na 12.5%, t. j. procenat se Židova potrostručio.

Ovdje treba da spomenemo dvoje:

1. Mi sada promatramo područje na koje do nedavno nije još bila stupila noga nijednoga Židova. S ovoga gledišta to je stvaranje iz ničega.

2. Ovdje se radi u glavnom o poljoprivrednom porastu. Između tih 40.000 stanovnika ima kojih 10.000 građana (u gradovima Nacaretu i Bet Šeanu). U tome broju Židovi ne participiraju gotovo nikako. Židovsko pučanstvo ovoga područja gotovo je samo zemljoradničko. U razmjeru prema cjelokup-

nom poljoprivrednom pučanstvu tih dvaju centralnih kotara Emek Jezreela čine Židovi ne samo 12.5% nego pače 16.6% cjelokupnog poljoprivrednoga pučanstva. To je direktna posljedica nacionalnoga naseljivanja na zemljištu Keren Kayemetha u Emek Jezreelu.

Pređimo sad na ona područja Samarije, koja leže na morskoj obali. Ovdje imamo kotare Hajfa i Ako. Prije svega možemo konstatirati porast židovskoga pučanstva u gradovima za 10.000, a u selima za 3.500. Ukupni broj Židova u kotaru Hajfe, koji je prije 4 godine iznosio 8.746, porasao je po tome na 22.000. Procenat Židova iznosio je prije 4 godine 15.58%, a danas iznosi 30.4%, što znači podvostručenje procenta židovskog pučanstva.

Što se tiče kotara Ako, to ovdje ne možemo konstatirati vidan porast (u tom se području za sada vrše samo priprema radovi za naseljivanje). Naprotiv je u samom gradu Ako židovsko pučanstvo poraslo od 78 na 800 duša, ili od 1.2% na 11%.

U kotarima Tiberija i Safed ne možemo konstatirati veći porast židovskoga pučanstva. Onih 6.239 Židova u kotaru Tiberija, činili su već 1922. 30%, a onih 3.844 Židova u kotaru Safed 17% cjelokupnoga žiteljstva. Veće promjene u pučanstvu nijesu nastupile. Taj procenat nije sigurno pao, ali i nije porasao. Ova nas negativna pojava uči: Izostanak porasta židovskoga pučanstva na tom području svetih gradova, koji predstavljaju centre staroga židovstva i starih kolonija, svodi se na potpuni izostanak kolonizacionih poslova na tom području, kojemu je vlasnikom PIKA. Naprotiv, kad bi porast židovskoga pučanstva toga područja rasao u istom tempu, kao u područjima na morskoj obali (Jafa, Ramle, Hajfa) ili u Emeku, mi bismo danas imali u kotaru Tiberija apsolutnu većinu, a u kotaru Safeda 35% cjelokupnoga žiteljstva.

Kao što nam pozitivni primjer Emeka i područja na morskoj obali treba da bude poticaj i uzor, tako nam i negativni primjer mirovanja židovskih kolonizacionih poslova u doljnoj i gornjoj Galileji, ima da bude prešna opomena u našem radu na obnovi Erec Jisraela.

Jakov E. Kalderon, Travnik: Alelujski smiraj

Zvrndanje kola ...

U crnim frakovima i visokim cilindrima nestrpljivo čekaju zadnji pratioci jednog ugaslog života na melankoličnu svečanost. Malo pješačenja, pa će sve biti kô i prije. Nestaće one mramokorne šutnje, po ulicama odzvanjaće pijani povici i smijeh, a on, Žak, već u mrzlu jesen biće tek gomilica praha. Niko se više ne će sjećati dječaka u kratkim hlačama. Zaboraviće i na njegovo umiljato lice i na meko srce. Možda će se u duge zimske večeri koji od kljastih beskućnika spomenuti darežljive ruke, pa će zapaliti kakav ostatak voščane svijeće, neka novi osuđenik pred strogim Suceom ima parče više istinskih dokaza svoje djetinjske nevinosti.

Sam, zapušten, bez roditelja, nepomično leži u grubo istesanom sanduku. Skromni izraz plemenitosti titra na potamnjenim zjenicama poluotvorenih očiju. Čini se, želio bi nešto prišapnuti prisutnim suzama žena. Blijedo čelo jasno ocrtava čežnju za onim djevičanskim likom, što izbezumljeno čupa svilene kose. Ipak se našao stvor, koji razumije njegovu samrtničku tugu. Osjeća prazninu, te ljuto cvili kô majka nad mrtvim čedancem:

— Žače! Zar ćeš me ostaviti samu među tuđim ljudima? Sjeti se naših zajedničkih igara! Voljeli smo se kao brat i sestra. Sad odlaziš zauvijek. Ko će mi onda pomagati da zalijevam karamfile u bašči? Ah, sve će propasti. Od neizmjerne žalosti za tobom poginuće i psić u rasklimanoj kolibici i stara razgranata jabuka iza opustjele livade ...

U sobi grcanje tronutih prijateljica.

Ne, Klarice! Ti nijesi sama. Mi smo s tobom.

— — — aleluja, aleluja ...

Povorka stupa odmjerenim korakom po kamenitom tlu.

Hazanov talet svečano visi niz izlizanu mantiju. Korak, dva — i ... duboka raka proždrljivo zja, a s kržljivih vrba padaju osušeni listići na vlažnu zemlju.

Posljednji zov alelujskog drhtanja ...

Tjeskobna tišina.

Cilincanje zarđalih lopata uvlači u dušu strah.

— — — Crni frakovi i visoki cilindri vraćaju se nešto vedrijim licem, bezbrižnije prelaze preko blatnih uzvisina bez nadgrobnih ploča, a tamo na otrcanome plotu Žačevog dvorišta jedna naslonjena sjena s razbarušenom kosom zamišljeno zuri u užareni kolut sunca pri zalazu.

Migdali, Zagreb: Židovi u rasnoj teoriji

III.

Kad istražujemo rasno pitanje kojega naroda, moramo tačno da pratimo sve puteve i sva mjesta, na koja ga je sudbina dovela, da upoznamo sve narode, rase i kulture, koje su imale upliva u njegovoj povijesti. Zato ćemo i ovdje morati obraditi rasnu povijest Židova, da bismo si mogli stvoriti sud o položaju, kojeg oni zauzimaju u čovječanstvu. Morat ću ovdje da izostavim mnoge kulturne momente, kako bi slika o narodnom sastavu Židova izašla što jasnija.

Jedino vrelo, iz kojeg možemo crpsti najstariju povijest židovskog naroda jest biblija; a kako su mnoga mjesta biblije obzirom na historičku vjerodostojnost nepouzdana, tako je i rasna povijest Židova u prvo vrijeme dakako obavita tamom.

Pozornica najstarije židovske povijesti jest Babilonija. Prva historička — ako tako smijem reći — osoba židovske povijesti jest Abraham, sin Teraha, Babilonca — svećenika mjeseca u gradu Ur, pokrajine Kazdim. Žena njegova Sara (Sara) nosi babilonsko ime, pridjevak božice mjeseca, što znači »knjeginja neba«. Abraham odlazi iz Babilonije, jer mu rođaci služe krivim bogovima; on osnuje novu vjersku sektu i odlazi u Palestinu, koja je ležala između dvije velike kulturne države, Babilonije i Egipta. Palestina se spominje prvi puta u egipatskim spomenicima oko god. 2.900. pr. K. kao zemlja iz koje se izvozi cedrovina.

Biblija kaže — a mi joj nolens volens moramo vjerovati — da je Abraham našao u Palestini: Refaičane (Refaim), Amoričane, Babilonce i Hetite.

1. Refaim ili Horičani bili su starosjedioci (autohtoni) Kenaana. U posljednje vrijeme našlo se je mnogo megalitskih spomenika i grobova (spomenika iz velikog kamenja), za koje se drži, da su ostaci refaitske kulture. O jeziku i rasi toga naroda ne znamo ništa.

2. Amoričani su po svoj prilici Arapi, a sačinjavali su bez sumnje većinu kenaanskog pučanstva, zato ih se u bibliji i obično naziva Kenaaničanima.

3. Babilonci su činovnici i vojnici, nosioci babilonske kulture.

4. Hetiti su Armenci, ratoborni narod, došavši sa sjevera ratujući neprestano s Babiloncima. Abraham kupuje trećinu Mahpela od ovih Hetita.

To su bili narodi, koje je Abraham našao u Palestini, a pod imenom »Abraham« treba da shvatimo čitavo pleme. S tim susjednim narodima miješalo se Abrahamovo pleme mješovi-

tim brakovima, koji su brakovi bili posve obična pojava, a mnogoženstvo ih je upravo poticalo na to. Abraham — Hagar, Ezav — Izmaelova kći i još dvije Hetičanke, Jakov ženi osim Rahele i Leje još Bilhu i Cilpu — svima poznati primjeri o mješovitim brakovima. Ovdje počinje razdoblje mješovitih brakova, koje traje preko 1500 godina. Biblija nam dalje priča povijest Abrahamovog plemena, priča nam petstogodišnji razvitak jednog mladog naroda. Da su Židovi bili u Egiptu, historički je dokazano, da li je Josip historička osoba, ne zna se. Poznato je tek da je upravitelj (prefekt) J a n c h a m u hranio za vrijeme gladi ljude iz Kenaana. Nagadalo se je, da je taj Janchamu biblijski Josip. Za nas je važno, da potomci Abrahamovi, koji su mješovitim brakovima i prozelitizmom primili u sebe kenaanske i hetitske elemente, dolaze u Egipat, ostaju ondje neko vrijeme te se miješaju i s Egipćanima. Kako je Egipat bio zemlja visoke kulture, počinje ovdje asimilacija i doba boravka u Egiptu znači za potomke Abrahamove dobu »egiptizovanja«. Mojsija nosi egipatsko ime (Tuth-Mosis), kao Spinoza španjolsko, a Herzl njemačko.

U to se vrijeme pojavljuje prvi puta ime I z r a e l. Na pobjedničkom stupu Faraona Mer-Ne-Ptah-a dolaze riječi: »Izraelovo je pleme bez ploda, a Egipat učinio je Palestinu udovicom«. Ovaj je dokumenat od osobite važnosti za rasnu povijest Židova, on nam govori, da je u doba, kad su potomci Abrahamovi bili u Egiptu, živilo u Palestini pleme Izrael, koje je antropološki bez sumnje arapsko, tako da se je židovski narod razvio iz babilonskih Abrahamida i arapskih Izraelaca.

U Egiptu rađa se židovska narodna svijest, kao uvijek u povijesti našeg naroda, kad mu je išlo zlo. U ropstvu, u mukama, pod silom egipatskom ustaju Židovi, da pokažu, da su slobodan narod. Iz Egipta polaze Židovi na Sinaj i ostaju ondje nekoliko godina, primaju po legendi svoj zakonik, i miješaju se sa arapskim plemenima. To su plemena Edom, Moab i Amon. Biblija kaže, da je Edomićan b r a t Židova, da ga se može primiti u narod sve do trećeg koljena. Mojsija uzima Ciporu — Nibianićanku za ženu.

Iz biblije ne znamo što se je u to vrijeme zbivalo u Palestini, ali se je u zadnje vrijeme otkrila u Tel-el-Amarni čitava korespondencija kenaanskih knezova s egipatskom vladom. U jednom pismu tuži se knez u r u s a l i m s k i Abdihiba, da mu H a b i r i pustoše zemlje i ako mu faraon ne pošalje vojske, oni će ga upropastiti. I Habiri su doista osvojili faraonovu provinciju. Habiri — to su Hebrejci, a riječ označuje sva plemena, koja dolaze iz pustinje, onako kako su Grci nazivali sve strane narode barbarima ili Rimljani sve sjeverne narode Germanima. Englezi i Rusi još danas nazivaju Nijemce Germanima. Među

tim Habirima nalaze se plemena Izrael i Jakov, koji sjedinjeni provaljuju u Kanaan. Habiri su dakle viši pojam za Židove: Židovi su Habiri, ali svi Habiri nijesu Židovi.

Dugo traju ratovi za Zemlju, Jozua vodi borbe, a Debora pjeva junačke pjesme, da oduševi vojnike za pobjedu. (Deborina pjesma, kažu kritičari biblije jest najstarije djelo jevrejske literature.) Malo pomalo padaju i gradovi u židovske ruke, ali starosjedioci ti gradova ne iščezavaju i još će dugo vremena proći, dok se ne stope sa Židovima. Prorok Jeheskiel opominje Jerusalem riječima: »Od postanka si Kanaanićanka, otac ti je Amorićanin a mati Hetićanka«. Ako bacimo pogled na ličnosti toga doba vidjet ćemo da su mnogi istaknuti ljudi bili miješanci: Abimelek, Simson, Jefta, David — uzimaju strane žene. Iz tih mješovitih brakova razvija se novi narodni tip, palestinsko pučanstvo konsolidovalo se je u doba Davida i Salamuna i stvorilo židovski narod i tek od tog vremena možemo da govorimo o »židovskoj naciji«. Kao što se je iz seobe naroda u ranom srednjem vijeku razvio tip francuskog, talijanskog, njemačkog naroda, tako se je u vrijeme Davida razvio tip židovskog naroda.

U to vrijeme primaju Židovi po drugi puta nordijske elemente u sebe. Sa sjevera dolaze Fenićani, osnivaju svoju državu na morskoj obali i miješaju se s Židovima. Kralj David drži u svojoj vojsci Fenićane, a Fenićani opet Židove. Danas posjeduju Židovi deset postotaka »germanskih« (t. j. nordijskih) osebina. Hetiti su prvo a Fenićani drugo vrelo odakle su te osebina došle u Židove.

Iza Salamuna propada Juda i Izrael. Godine 721. nestaje nakon pada Samarije deset izraelskih plemena, a tek malen dio ostao je u svojem gradu Samariji i sačuvao se do danas: to su Samarićani. Oni reprezentiraju, kaže se, čisti tip Židova i podudaraju se gotovo u svemu s tipom modernog Židova. Ima ih oko 150—200 duša na broj, a kako se već od pradavnih vremena žene samo međusobno, pokazuju se kod njih znakovi degeneracije. Nešto su nižeg rasta i posjeduju kratku lubanju.

U pedeset godina babilonskog ropstva otpao je velik dio Židova od svoje vjere i mi vidimo nakon egipatske asimilacije, babilonsku asimilaciju. Ali kao što je u Egiptu ostala čvrsta volja za slobodom, tako je i u Babilonu još živjela težnja za Jerusolimom i Cijonom (psalam: »Na obalama babilonskim...«). I kad je Kir srušio Babilon, vraća se židovski narod u svoju domovinu. Palestina je bila opustošena, sa svih strana provaljivali su strani narodi, — težak je bio život i rad malene židovske kolonije. Već se je činilo da se ne će moći održati, kad dođe Ezra s novim ljudima iz Babilonije u pomoć svojoj braći u Palestini. Ezra je vidio u čemu leže poteškoće kolonizacije.

Suviše stranih elemenata bilo je kod Židova, suviše stranih žena, čija se djeca nijesu više odgajala u židovskom duhu. I u spoznaji ove činjenice stvorio je Ezra djelo, kojem nema premca u rasnoj povijesti kojeg drugog naroda. Čitav narod dolazi na skupštinu u Jerusolim, a Ezra im govori: »Zakunite se Bogu, da će te činiti ono, što on želi i rastavite se od naroda u ovoj zemlji i o d t u đ i h ž e n a.« Narod se zaklinje, da će tako činiti, odabire se »komisija«, koja će ovaj zaključak provesti.

Ezra je prvi »rasni teoretičar« u povijesti, on je ovim svojim činom pokazao, da ispravno shvata rasni problem. Princip je, da narod, koji je u sebe primio mnogo stranih elemenata, neko vrijeme pauzira, da ga ne uguše suviše tuđih primjesa.

Ovim događajem — babilonskim sužanjstvom i povratkom u Zemlju — završava prvi dio rasne povijesti Židova, koji je karakterizovan m j e š o v i t i m b r a k o v i m a.

Židovski se je narod dakle razvio u nacionalnom pogledu u Davidovo vrijeme iz triju velikih narodnih skupina:

1. od Babilonaca, potomaka Abrahamovih;
2. od Arapa: izraelska plemena;
3. od Kanaanićana, koji su bili izmiješani babilonskim, egipatskim, hetitskim elementima.

Lujo Grün, Zagreb : Pričica

Veliki Učitelj pripovijedaše jednu od svojih dubokih priča. Učenici stajahu oko njega pa se divljahu mudrosti, kojom je pogodio svakoga od njih, kad je govorio o različnim vrli nama i porocima ljudskim. Zapitaše ga, odakle mu toliko poznavanje ljudi, te svakome od njih proniknu dušu. Učitelj se nasmiješi pa reče: »Ono sam sve ja. Govorio sam samo o sebi.« Učenici se još većma zadiviše veličini njegova čovještva, koje obuzimlje tolike protivnosti. On se gorko, pregorko nasmije pa odgovori: »Sad vas zaista ne razumijem. Zar od vas ne obuzimlje svaki sve te protivnosti? Jeste li vi samo navijene, dobre ili zle lutke bez borba, poraza i pobjeda? Zar sam ja jedini među vama čovjek?«

Omladino!

Eksekutiva Svjetske Cionističke Organizacije proglasila je nisan i ijar šekelskim mjesecima.

Žalosna je činjenica, da broj šekela opada, makar je očito, da Palestina sve više i više prodire u sav misacni i osjećajni život našega naroda. Cionistička ideja zahvaća sve šire slojeve; raste u dubinu, visinu i širinu; stvara svoju istančanu ideologiju, izgrađuje stvarne pozicije u Palestini, obnavlja galutske stanice. Sve je to neosporno i bjelodano, pozdravljeno od pristalica, a priznato i od protivnika.

A uza sve to — broj šekela biva manji!

Zašto?

Pogledajte oko sebe: gdje je uzrok opadanju šekelskoga broja? — U nama samima, u tromosti našega organizacionoga aparata, u nedostatku voljnih i predanih saradnika.

Mnogi će uzeti šekel, mnogi će se priznati pripadnicima naše Organizacija, ako im samo pridemo.

U tome je stvar: treba svakome prići!

Pozivamo vas, drugovi, da u nisanu i ijaru svim silama poduprete šekelsku akciju!

Iz uredništva

Nastajni će broj pod imenom

»NAŠ SVIJET«

donijeti zbirku pisama iz naše omladine. Mjesto ideologije tu će biti stvarnost, mjesto sive teorije život. Krv i meso.

Uredništvo već imade lijep izbor pisama. Neka su važna za povijest i razvitak našega pokreta; druga su potpuno lična. Sva su jednako bitna i značajna za naš život.

Pozivamo svu omladinu, da hitno pošalje pisma, za koja misli, da bi bila od interesa za ovaj broj.

Želimo, da se iskaže u potpunoj iskrenosti n a š s v i j e t.

Darovali za tiskovni fond „Hanoara“:

Žid. Oml. Udr. Vukovar	Din 280.—
Žid. Oml. Udr., Novi Vrbas	Din 200.—
Ž. N. A. D. »Judeja«, Zagreb	Din 100.—
Julije Grünwald, Zagreb	Din 30.—
Jevr. Općina, Novisad	Din 20.—
H. Njemirovski, Zagreb	Din 20.—
Danica Goldstein, Tuzla	Din 20.—
Frieda Schwitzer, Zemun	Din 10.—

Darovateljima se ovime najtoplije zahvaljujemo i želimo, da bi se i drugi ugledali na njih, te na taj način potpomagali naše glasilo.

Uprava »Hanoara«.

Omladino!

Brini se za

svoj

list

„HANOAR“!

Čitajte,

širite

„HANOAR“!

!ITZINOIO

Poduprite list

Gradani!

Poduprite list

svoje

omladine!

Saradujte!

Šaljite

pretplatu!

Sjetite se tiskovnog fonda!

Svaki omladinac

treba da nešto

učini za svoj list!

SIONISTI!

Tko ima 6. i 7. broj I. godišta „Gideona“, neka ga pošalje na adresu:

Odbor za hebrejsku univerzu u Jerusolimu,
Zagreb, Ilica 38. II. kat.

Štampilje, društvene i sportske znakove, vignete, gravure, čekiće, emajlirane ploče, signature izradjuje brzo i jeftino

Zavod za rezbariju i štampilje
Brezina i drug

Frankopanska ulica broj 9.
Telefon int. 8-53.

Engleski magazin

ZAGREB, Štrosmajerova ulica 10.
BEOGRAD, Karadžića ulica 18.

Prvorazredna modna kuća za gospodu.
Vlastiti krojački atelier za odjeću i rublje po mjeri.

Učite hebrejski!

Najbolji udžbenik sadašnjosti

Sefat Amenu

izašao je na srpsko-hrvatskom jeziku.

Knjiga se naručuje kod
Nadrabinata
u Bačkoj Topoli.

DUBROVAČKI PODRUM GJORGJIĆEVA ULICA 3.

preporuča svoja izabrana vina osobito „Grk“
i „Dingač“ liječnički preporuča za slabokrvne
uz najumjerenije cijene.

Apolo Kino, Ilica broj 31.

NOVO! **Poštene i nepoštene žene** NOVO!

Drama iz Pariza, modernog Babilona

ALMA RUBENS - 6 velikih činova - JACK MULHALL

Početak: $\frac{3}{4}5$, $\frac{1}{4}7$, $\frac{3}{4}8$, $\frac{1}{4}10$.

OGLAŠUJTE U „HANOARU“!

Uredijuje: Odbor. — Odgovorni urednik: Dr. Drago Rosenberg, Gajeva ul. 20. — Tiskara »Mercur« d. d., Zagreb. — Za tiskaru odgovara: Dragutin Sakuli. Novi Gal...